
ДЕВОЈКИТЕ ОДЛУЧУВААТ / GIRLS DECIDE // // // // //

ЗА ПОТТИК НА ЖЕНИТЕ И ДЕВОЈКИТЕ

Фотографска колекција проекти од Греам Робертсон, дневен весник Гардијан и МФПР (IPPF)

Издадено во март, 2014 од ХЕРА-
Асоцијација за здравствена едукација и
истражување, во рамките на иницијативата
„Девојките одлучуваат“ (“Girls Decide”), на
Меѓународната федерација за планирано
родителство (IPPF).

Тим на весникот Гардијан, Лондон:
Рејчел Вилијамс (Rachel Williams), текст
Греам Робертсон (Graeme Robertson),
фотографии

Преведувач:
Калиа Поповска

Дизајн:
Дамјан Момировски

Иницијативата на МФПР (IPPF) со наслов Девојките одлучуваат беше воспоставена со цел светските лидери и давателите на услуги соодветно да ги опфатат сексуалните и репродуктивни права на девојките и жените, како и да ја засилат нашата способност да ги остваруваме развојните цели. Нашата цврста посветеност на сексуалните права на младите и силната поддршка што им ја даваме да носат свои, автономни одлуки претставува основа на работата што МФПР ја спроведува со девојките и младите жени:

- ▷ Девојките и младите жени ги прифаќаат како сексуални битија, без оглед на нивниот брачен статус, попреченост или способности, социоекономската позадина, сексуалното претпочитање, ХИВ статусот, итн.
- ▷ Девојките и младите жени ги поддржуваме во нивните обиди да се здобијат со моќ со цел да носат автономни одлуки за своето здравје, развој и благосостојба
- ▷ Ги почитуваме и бараме начин да ги исполниме потребите на девојките и младите жени за пристап до квалитетни здравствени услуги.

Во 2012 година, како дел од иницијативата на МФПР Девојките одлучуваат, МФПР испрати новинар и фотограф да изберат држави во кои ќе ги забележат сториите на маргинализираните и ранливите девојки и млади жени и како нашите членки-асоцијации им овозможиле да се зајакнат со цел да прават избор во однос на својата иднина знаејќи ги сите информации.

Сториите се инспиративни и даваат слика за културните, социјалните, политичките и економските средини во кои работат МФПР и членките-асоцијации. Со помош на нив се

истакнуваат приказните и гласовите на девојките и младите жени чиишто права на здравје и правда, инаку би биле оспорени. Опфатени се стории за следното:

- ▷ Надминување на табуата во врска со сексуалноста на младите со интелектуална попреченост во Македонија
- ▷ Борба против насилството врз жените во Кенија
- ▷ Запирање на дискриминацијата и раните и присилни бракови преку сексуално образование во Непал
- ▷ Конфронтирање со сексуалното насилство во Палестина
- ▷ Иновативни младински теренски и иницијативи за безбеден секс во Венецуела.

Конечно, постои сè поголем консензус дека девојките и младите жени се клучни за развојот. Кога девојките и младите жени имаат пристап до клучни услуги и информации, кога имаат можност значајно да прават избори во однос на својата животна патека, тогаш тие стануваат еманципирани; им се подобрува квалитетот на живот, како и, подоцна, благосостојбата на нивните семејства и заедниците во кои живеат. Исто така, на ваков начин се зајакнува нашата колективна способност да ги оствариме развојните цели, вклучително и Милениумските развојни цели.

Македонија: Како да се справиме со табуто за воведување на сексуално образование за млади со интелектуална попреченост

„Главната цел на нашиот сервис е нивниот личен развој да ги направиме што понезависни, а ова е дел од таа работа.“

Луѓето со интелектуална попреченост (ЛИП) се соочуваат со голема стигма во Македонија. Постојат само неколку дневни центри за вакви лица така што многу од нив едноставно остануваат дома со семејството. Нивната невидливост во заедницата носи предрасуди, а погрешните сфаќања во врска со нив продолжуваат и понатаму.

Многу семејства се грижливи и полни со љубов но, во одредени случаи, дискриминацијата започнува уште во самиот дом бидејќи на ваквите деца се гледа со срам. Други пак, се однесуваат прекумерно заштитнички, а трети се обидуваат да ги занемарат тешкотиите на своите деца инсистирајќи тие да влезат во брачни односи бидејќи сметаат дека на тој начин ќе можат да почнат со „нормален“ живот. Погрешно е да се мисли дека сексуалноста е прашање кое не ги засега или пак не треба да ги засега лицата со интелектуална попреченост, односно дека тие едноставно не треба да имаат секс. Се разбира дека ваквите млади лица се сексуални битија како и сите други, со чувства и потреби, но и со еднакви права како и сите останати. Од друга страна, пак, тие се мошне поранливи, поточно, се претпоставува дека веројатноста луѓето со интелектуална попреченост да станат жртви на сексуална злоупотреба е три пати поголема отколку кај оние без попреченост.

Родителите, исплашени од претпоставката дека нивните деца можат да бидат злоупотребени или пак да забременат, се случува да не разговараат со нив за нивната сексуалност или ги спречуваат да добијат информации за вакви прашања мислејќи дека тоа е најдобриот начин да ги заштитат. Кога ќе покажат знаци дека сакаат да ја истражат сопствената сексуалност, како на пример преку мастурбација, се случува едноставно да им се соопшти дека таквото однесување е лошо и дека мора да престанат со тоа. Македонија е земја каде што сексуалното образование е ограничено за сите граѓани, особено за млади луѓе кои не посетуваат редовни училишта. Во редовното образование, сексуалноста се предава само како дел од општата наставна програма од предметот „животни вештини“ во којшто, меѓу другото, се вклучени и теми како шиене и домаќинство. Во рамките на ваквото образование, сексуалност за ЛИП претставува двојно табу. ХЕРА верува дека со ускратување на ваквите познавања тие се непотребно изложени на потенцијална злоупотреба, но и на непочитување на нивните сексуални права.

Во 2009 година Здружението за здравствена едукација и истражување (ХЕРА), членка на Меѓународната федерација за планирано родителство (IPPF) беше едно од четирите здруженија-членки на кое Европската мрежа на IPPF му обезбеди финансиска поддршка за развивање знаењата за работа со ЛИП. Тричлен тим од ХЕРА заедно со претставник на Министерството за труд и социјална политика, деканот на Филозофскиот факултет во Скопје, еден родител на дете со интелектуална попреченост и еден вработен во ПОРАКА-македонска невладина организација која работи со лица со интелектуална попреченост ја посетија Северна Ирска за да научат како работи Асоцијација за семејно планирање (FPA) во таа земја.

ЗА ПОТТИК НА ЖЕНИТЕ И ДЕВОЈКИТЕ

Благодарение на стекнатото искуство таму, ХЕРА подготви манифест што претставува документ за партнерство со сите чинители како и план за воведување сексуално образование кој ќе се спроведува во центрите каде што учат ЛИП.

Сексуалното образование го спроведуваат вработените во центрите, во кои ЛИП имаат доверба, откако претходно ќе поминат соодветна обука организирана од ХЕРА. Целта на оваа задача беше да се научат ЛИП како да си го заштитат сопственото сексуално и репродуктивно здравје и да им се укаже како да уживаат одговорно и на здрав начин во својот сексуален живот. Вработените во ХЕРА, исто така учествуваа на неколку сесии во самите центри. Денес, оваа програма се спроведува во шест дневни центри и една државна резиденцијална институција. До сега, 81 лице ги искористило овие сервиси, односно 31 лице од женски пол 50 лица од машки пол. ХЕРА има за цел да обезбеди одржливост на овој проект преку обука на секој нов вработен во центрите. Обуките ќе ги споредуваат претходно обучените колеги. Во моментот постојат планови за обука за родителите преку исти методи со цел да се овозможи родителите да продолжат и дома да ги пренесуваат пораките што младите ги добиваат во центрите.

1. Весна Турмаковска, психолог во ХЕРА, ја предводи програмата за сексуалност. Во седиштето на ХЕРА во Скопје, таа ни објасни како, преку внимателна работа со родителите, се постигнува клучниот развој на оваа програма.

„Сексуалноста е дел од животот на овие млади луѓе. Тие се сексуални битија и секојдневно ја искажуваат својата сексуалност.“

„На почетокот одредени родители беа исплашени дека со самото изучување на сексуалноста нивните деца ќе се охрабрат да се впуштат во сексуални врски. Други пак, велеа дека ова е одлична идеја и дека сега е вистинското време да се направи такво нешто затоа што беа загрижени што ќе се случи со нивните деца кога нив ќе ги нема во нивните животи. Трета група родители само сакаа да се предаваат општи теми од типот на телесните разлики и развој на органите во текот на пубертетот.“

„За среќа, успеавме да ги убедиме родителите. Им објаснивме дека целта е да им се предадат вештини со цел да станат понезависни во своето живеење, но и дека можат да избираат со кого ќе се дружат, кои ќе им бидат пријатели, како да прават разлика меѓу пријателство и љубов.“

Во другиот дел од градот, во Дневниот центар за возрасни на ПОРАКА, во осветлената централна просторија со отворена кујна и големи работни маси паралелно се одвиваат повеќе активности. Овој центар има за цел да им помогне на корисниците да станат понезависни во секојдневното живеење. Секое утро половина од групата оди на прошетка по продавниците и супермаркетите блиску до дневниот центар за да купат храна за дневниот оброк. Другата половина, пак, е задолжена за приготвување на храната. Другите активности во центарот вклучуваат уметност, музика, а од 2010 година и сексуално образование. Во една посебна просторија, Маријана Серфимовска Димитриеска држи час на група од околу десет млади жени. Користи хамер со исечоци од двојки и поединци со цел да поттикне дискусија за тоа што е соодветно однесување во различни видови врски.

Групата ги набљудува фотографиите на кои има семејства, а Маријана пак им објаснува дека членовите на семејството мораат да исполнуваат одредени обврски и дека имаат

одредени права во меѓусебните односи. Потоа дискусијата продолжува на тема пријатели. Што прават пријателите кога се заедно?

„Се дружат надвор од центарот, пијат кафе, работат во центарот“ - вели групата.

„Дали пријателите се бакнуваат во уста?“ - прашува Маријана. Во хор одговараат „не, не, не“. „Точно“ - вели таа - „но можеш да се прегрнуваш со пријател, особено ако е несреќен или загрижен за нешто, а ти сакаш да го утешеш“.

„Но внимавајте“ - таа истакнува - „пријател со пријател не се бакнува во уста. Не си ги допирате интимните делови од телото. Кога пиеш кафе не се допираш со другиот“.

Маријана поставува прашање за тоа што е дозволено во една врска со момче и девојка за разлика од врската за која веќе дискутирале. „Гледајте на сликава, што гледате?“, ги потсетува таа.

„Во кревет, во спална, има и маж и жена.“

„Што прават?“ - ги запраша Маријана.

„Лежат еден со друг.“

Маријана им ја опишува сликата: „Покриени се, но долу се голи. Се држат за раце, си гледаат во очи, телата им се близу. Си ги допираат лицата. Што значи ова? Сакаат да имаат блиски односи, или не?“

Групата се согласува дека сакаат да имаат близок однос. „Ваквата блискост е дозволена кај нив“ - вели Маријана. „Убаво се чувствуваат, имаат чувства еден за друг, сакаат да се заедно.“

Таа исто така енергично дава и друг аргумент: „Не мешајте го сексот со раѓање деца. Секој пат кога имаш секс не значи дека ќе имаш деца. Луѓето може да имаат секс само заради задоволството, не само за да имаат деца.“

„Можеме да се заштитиме со кондом“ - вели една од групата. „Девојкава се смее зашто тоа и се допаѓа“ - додава таа.

Маријана се согласи: „Навистина се смеат зашто им се допаѓа таквиот однос и на обајцата. Не дека некој ги натерал на тоа. Важно е кога имаш сексуална врска со некого, на обајцата да ви се допаѓа и да сте согласни дека треба да имате секс“.

Но, таа ги предупредува дека, иако момчињата и девојките можат да се допираат па и да имаат секс, не смеат тоа да го прават на јавни места.

На крајот, групата поминува низ други видови односи. „Докторот може да те допира но тоа е професионална врска“ - им вели таа - „Нема прегрнување, нема интимни односи, а непознати лица што заедно се возат во автобус не се допираат и не си покажуваат љубов“.

„Имаше некои прашања што не знаеја сами да ги одговорат“ - ни објасни Маријана. „Велат дека имаат чувства за луѓето, ама не можат да си ги објаснат“.

„Имаше еден период кога многу од вработените почнаа да стапуваат во брак и да формираат сопствени семејства. На корисниците ова им беше многу чудно. Ни се смееја, се кикотеа и не прашуваа дали сме имале секс. Сакаа да знаат како се раѓаат деца. Некои мислеа дека можат да забременат со бакнеж, како што ги научиле од дома“.

ЗА ПОТТИК НА ЖЕНИТЕ И ДЕВОЈКИТЕ

„Корисниците се многу заинтересирани и за хомосексуалноста, сакаат да дискутираат дали тоа е добро или лошо.“

Маријана вели дека сесиите имаат позитивен ефект. „Како да сме привилегирани кога зборуваме за вакви работи со нив, без каков и да било срам. Тоа ни покажува колку сме им блиски. Тие слободно зборуваат со нас за такви работи, можат да зборуваат за нивните чувства кон другите луѓе.“

„Сме зборувале за тоа дека не е ни лошо, ни срамно, ниту пак опасно ако почувствуваат потреба да мастурбираат или да се допираат, како што ние тоа го нарекуваме, да го сторат тоа. Но, исто така, внимаваме да им кажеме дека ова се прави во приватна просторија, кога се сами и под ќебе, со затворена врата. Најдобрата и најпозитивна работа е тоа што ги натеравме да разберат дека не е нешто лошо или погрешно да имаш сексуална желба и сексуален живот.“

2. Професионалците од ХЕРА кои работат во медицински услови исто така посетуваа обука за работа со лица со интелектуална попреченост.

Снежана Георгиева Јаневска, која работи како гинеколог Младински центар на ХЕРА-Водно, ни објасни како се справува со дополнителните предизвици во вакви случаи.

„Пристапот е таков што, најпрвин, тие ме чувствуваат како пријател“ - вели таа.

„Се обидувам да им објаснам што ќе им правам во текот на прегледот и тоа чекор по чекор. Тоа значи дека поминувам повеќе време со нив. Овој сервис, наменет за млади, е соодветен бидејќи имаме доволно време за

нивните барања. Институциите во јавното здравство не можат да понудат ваква услуга бидејќи често се преплавени со пациенти“.

„Некои од младите се отргнуваат од мене, некои ги затвораат нозете, а некои пак плачат. Некогаш се згрчени, а некогаш пак сакаат да видат што навистина се случува. Треба многу трпение, еден ваков преглед може да трае и 20 до 30 минути, наспроти 5 минути.“

Во Гостивар, исто така ХЕРА соработува со Центар за лица со попреченост којшто е во државна сопственост. Во текот на едукативната сесија што се спроведува таму, корисничките се потпираат на масата за да ги погледнат скиците на човековото тело истакнувајќи ги промените што се случуваат во развојот на момчињата и девојките. Ги изговараат имињата на различните човекови органи, а учителот ги охрабрува да ги користат соодветните зборови за пенис и вагина.

Потоа вежбаат како се користат санитарни влошки. Една од девојките зема влошка, а во меѓувреме групата гледа со внимание како девојката внимателно го отвора пакетот и го одвиткува.

„Ова не е срамно“-учителката ја потсетува групата- „Сите го прават ова.“

Специјалниот едукатор во центарот, Жаклина Степаноска, се сеќава колку била загрижена во почетокот дали родителите ќе ја прифатат идејата за оваа програма. Во овој случај и покрај стравувањата, реакцијата на родителите била мошне попозитивна отколку што таа очекувала.

„Имаше родители кои се расплакаа кога им кажав за ова“ - вели таа. „Кога ги прашав зошто се расплакаа, ми кажаа дека мислеле дека нивните деца, кои се постари од 20

години, никогаш немало да се заљубат или пак да имаат партнери. Длабоко ги допре и изненади дека некој размислувал дека нивните деца треба да добијат ваква едукација и дека можеби треба да имаат љубовна врска“.

Оваа програма помогна многу за да се измени однесувањето во центарот. „На пролет и во лето кога сме често во градината, порано девојките полудуваа кога ќе поминеше некое момче зашто сакаат момчиња“ - вели Жаклина. „Ќе му довикува или ќе му пристапеа, иако не го познава. Затоа сакаме да им објасниме дека можат да им кажат „здрavo“ на луѓе што веќе ги познаваат, но не и на непознати, освен ако не им дозволиме“.

„Исто така имавме голем проблем со мастурбација на момчињата. Откако им одржавме час што е тоа јавно и приватно место, веќе немаме ваков проблем. Кога некој од вработените ќе види дека некој корисник почнува да мастурбира, им велите да одат во тоалет или пак ги носат во приватна просторија. Не им велат „престани“ бидејќи ако ги сопреш можат да станат агресивни. Претходно не знаевме како да се справиме со ова. Сега им велите дека не е соодветно тоа да се прави на јавно место. Сега момчињата скоро никогаш не се обидуваат да го прават тоа на јавно место“.

„Имавме проблеми, исто така, со девојките кои не знаеја како да си стават санитарни влошки. Родителите ќе им ставеа влошка од дома, а девојката ќе заборава да ја смени. Сега самите си носат влошки и знаат како да ги менуваат“.

„Младите се многу заинтересирани за програмата. Тоа е новина за нив. Најмногу се интересираат за фактот што можат да се осамостојат надвор од центарот, што може да излегуваат сами, што можат да бидат со некој, со момче

или девојка и што тоа им е дозволено. Ова им е важно бидејќи нивните родители обично ги караат ако зборуваат за вакви работи“.

„Се забележуваат промени во начинот на нивното однесување. Веќе не зборуваат со непознати. Ги знаат вистинските зборови за човековите органи и веќе не им е срам да ги изговорат на глас. На почетокот кога одржувавме индивидуални часови девојките почнуваа да плачат и да велат „ова е срамота“. Не сакаа да ги изговорат зборовите. Сега слободно зборуваат за такви нешта. Сега сме поблиски со нив. Ќе дојдат да ми кажат дека се вљубиле во некого. Ќе се насмеат, ќе се задеваат во врска со тоа. Сега се порелаксирани од порано“.

„Имаме двајца корисници кои што се однесуваат како момче и девојка во центаров. Живеат далеку еден од друг, но кога се тука гледаат филмови заедно, танцуваат и се бакнуваат. Не можеме да ги одделиме! Позитивна работа е, посреќни се“.

Владо Крстовски, кој е координатор на програмата за сексуалност во ПОРАКА, вели дека сè уште многу нешта треба да се сработат на сите полиња со цел да им се подобри животот на луѓето со ИП во Македонија. Меѓутоа, тој верува дека соработката со ХЕРА била значителен чекор напред во полето на сексуалноста“.

„Прашањата поврзани со попреченоста сè уште не се дел од законите, политиките и институционалната поставеност на оваа земја. Еднаквоста на луѓето со ИП не се наоѓа на врвот на политичката агенда“ - вели тој. „Уште повеќе треба да се зборува и да се работи на секое поле со цел да се елиминираат предрасудите“.

„Сиромаштијата е исто така голем проблем за семејствата.

ЗА ПОТТИК НА ЖЕНИТЕ И ДЕВОЈКИТЕ

„Ако имаш дете со интелектуална попреченост, тогаш еден од родителите мора да седи дома за да се грижи за него зашто немаме градинки за вакви деца. Семејствата трпат и финансиски товар“.

„Недостасуваат различни услуги: немаме центар за престој, социјални клубови, слободни спортски или активности за одмор. Затоа повеќето луѓе престојуваат дома со своите семејства и не се видливи во самото општество. Затоа предрасудите сè уште остануваат на високо ниво. Обичен човек не може толку лесно да дојде во контакт со вакви луѓе со цел да осознае дека тие не се агресивни, ниту пак болни или пак дека нема да го повредат“.

„Дури и кај професионалците што работат во овој сектор постојат предрасуди. Кога вршевме обука, една од нив јавно кажа дека не се согласува дека обуката за сексуалност има некаква врска со неа бидејќи нејзините корисници не се сексуални битија“.

„Ние сме истрајни во нашата работа со цел да ги унапредиме и да ги развиеме човековите права за ЛИП, воопшто, а сексуалноста е едно од човековите права. Нашата работа ги промени корисниците на многу позитивен начин. Главната цел на нашиот сервис е нивниот личен развој - да ги направиме посамостојни, а ова е само дел од тоа“.

“Еден ден ќе бидат сами, без своите родители и тогаш ќе мораат да го разберат светот во кој живееме. Ќе мора да знаат кој им е пријател, што е пријателство, што е интимна врска, што е секс, како да се практикува безбеден секс. Што е соодветно, а што не е, што е јавен, а што приватен простор. Ова сето е дел од нивната самостојност“.

„Направивме одличен почеток заедно со ХЕРА. Тие имаат своја стручност во врска со прашања поврзани со сексуалноста, а пак ние стручност за работа со луѓе со ИП. Ги здруживме силите и затоа овој проект е толку добар. Најголемиот успех е тоа што го отворивме ова прашање“.

3. Македонија: Сексуално образование за млади со интелектуална попреченост и нивните родители

Приказната на Лара

Постои погрешна претстава за лицата со интелектуална попреченост, а тоа е дека сексуалноста не е или не треба да биде проблем за нив – едноставно, не треба да имаат секс. Секако, таквите млади се сексуални битија, исто како сите други, со чувства и желби, како и исти права. Сепак, тие се поранливи: постои три пати поголема веројатност лицата со интелектуална попреченост да станат жртви на сексуална злоупотреба во споредба со лицата без попреченост.

Во Македонија, ХЕРА, која е членка на Меѓународната федерација за планирано родителство (IPPF), организира сексуално образование во центрите во кои доаѓаат лицата со интелектуална попреченост. Целта е корисниците да се научат како да си го заштитат сексуалното и репродуктивното здравје и како да имаат пријатен, одговорен и здрав сексуален живот. Денес програмата се спроведува во шест дневни центри и една државна резиденцијална институција.

Во Дневниот центар ПОРАКА во Скопје, Маријана Серафимовска Димитриеска им држи час на група од околу десет млади жени. Користи голем хамер со исечени слики на кои се прикажани двојки и поединци со цел да поттикне дискусија за тоа што е пристојно однесување во различни врски.

Една од најактивните учеснички во групната сесија е Лара, на возраст од 27 години, која има проблеми во однесувањето и интелектуална попреченост. Таа е полна со енергија, зафатена во кујната на центарот, ја презема главната улога кога се готви. Сама доаѓа со автобус секој ден. Тоа е важен знак на нејзината независност, ама тоа значи и дека треба да знае како да се заштити. Во ПОРАКА доаѓа веќе пет години.

„Обожавам да доаѓам тука зашто многу време поминувам во работа“ - вели Лара. „Ми се допаѓа што сум активна цело време. Најомилен дел ми е да работам во кујната, кога готвиме ручек, кога го сечкаме зеленчукот. Ми се допаѓа и часот по уметност.“

Што мисли за часовите по сексуално образование? „Ми се допаѓаат и мислам дека се корисни“ - вели. „Ако некој сака да не присили, може да го оттурнеме и да се заштитиме, да се одбраниме. А учиме и некои работи што можеш само дома да ги правиш, кога си сам, а не на јавни места.“

Лара вели дека еднаш имала момче, а сака пак да има – ако си најде. „Морам да се однесувам пристojно, да не бидам агресивна со него и да користам кондом“, вели Лара.

Целта на ХЕРА со оваа програма е таа да стане одржлива со помош на нови вработени во секој центар кои што постарите членови ќе ги обучат. Веќе има планови да се започне со обука на родителите со истите методи за да можат да ги поддржат и дома пораките што им се пренесуваат на нивните деца во центарот. Таткото на Лара, Бранислав разбира зошто.

Бранислав предава електронски науки во средно училиште, а присуствувал на неколку средби на кои се дискутирало за предложената програма за сексуално

образование, пред нејзиниот почеток. Дојде во центарот, по завршување на сесијата, да ни каже што мисли за ваквата работа.

„На почетокот мислев дека е чудна тема за дискусија, но со тек на време разбрав дека ќе има корист па почнав да учествувам во консултациите“ - вели тој. „Прифатив дека има потреба отворено да се зборува тука во центарот со младите, особено за сексуалната злоупотреба, но и за нивниот сексуален живот.“

„Јас сум стара школа, не дискутирам за овие работи со ќерка ми. Ниту моите родители не дискутираа за ова со мене. Тешко ни е отворено да разговараме за тоа па подобро е да зборуваме тука во центарот. Убаво е што учат како да се однесуваат вон оваа средина и вон домот, да знаат дека не треба да застануваат и да зборуваат со непознати.“

„Мора овие работи да им ги повторуваме оти забораваат. Секој ден исто се случува, одат на улица и запираат некого и започнуваат разговор. Мора да имаме на ум во какво време живееме, како и дека сексуалната злоупотреба е мошне честа кај лица со интелектуална попреченост.“

„Лара веќе отворено дискутира за овие работи. Многу е блиска со својата тетка, сестра ми, и со неа разговара за овие прашања.“

„Има различни родители тука, на некои од нив им беше тешко да ја прифатат програмата, но на крајот ја прифатија. Ги убедивме со тоа што им кажавме дека незнаењето е лошо, дека добро е да се знае.“

Rachel Williams, the Guardian (Рејчел Вилијамс, Гардијан)

ΦΟΤΟΓΡΑΦΙΙ

©IPPF/Graeme Robertson/HERA/Macedonia

Жаклина со корисниците на дневниот центар Гостивар постојано работи на темите поврзани со сексуалното и репродуктивно здравје

©IPPF/Graeme Robertson/HERA/Macedonia

Лара учи како треба да се
однесува со своето идно
момче.

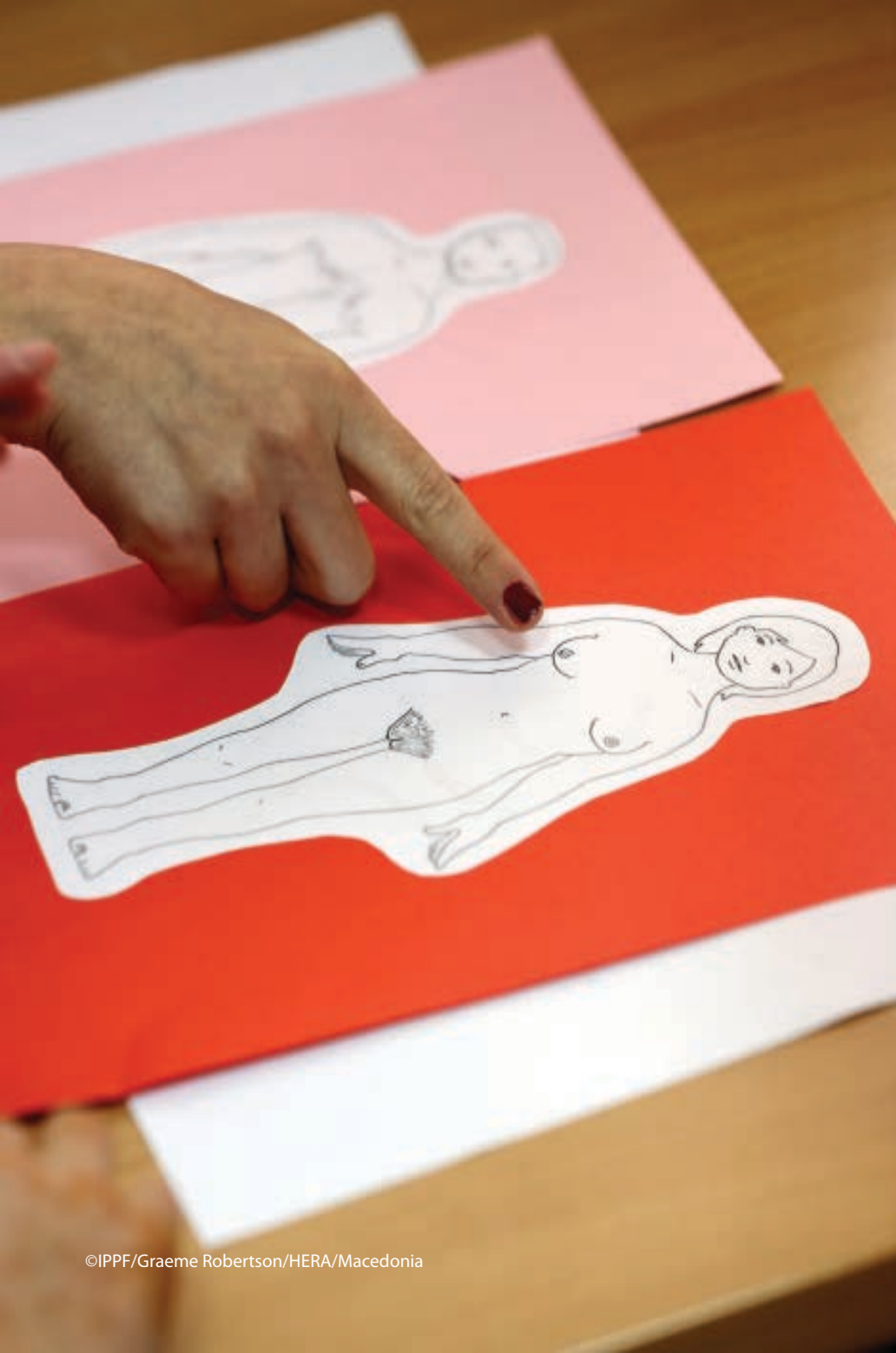

Центарот „Порака“ има за цел да ги зајакне и да им помогне на корисниците да станат независни и самостојни во секојдневното живеење.

Како се менува телото за
време на пубертет?- едукација
во Дневен центар во Гостивар

X. E. P. A.

осъединява за качество на майчинство и икономическо

IPPF

International
Planned Parenthood
Federation

